حزب دموکرات کوردستان ئێران پەخشی کەی

www.kurdistanmedia.com

شوماره: ۱۲ پەنجشەممە، ۵ ساران ۲۷۲۶ _ ۲۶ نوامبر ۲۰۲۶

وەدەس هاوردنێ ماف نەتەوەیی گەل کورد لە چوارچوی ئێرانێگ دموکراتیک و فدرآڵ

لەی ولآتە دەروەچ ئازادی وەدەس ژن کرێەدەو

پەیام مەرکەز ڕاگەیاندن حزب دموکرات

وە بوونەی یەک ساڵەی مانگنامەی "زاگروس"

بەڕیزان، هاوڕیەیل وەرپرس، نوسەرەیل و ئامادەکارەیل مانگنامەی "زاگروس"

وە گوزەر ساڵیگ لە دەسوەپێکردن و چاپ و پەخش ۱۲ شومارە لە مانگنامەی زاگروس ک وە زاراوەگانی باشوور ڕووژهەآلت دەرچوود، وە نیازی زانستیمن ک لەی فورسەتە دەسخوەشی و میەنی نەوینی لە ئیوە ئەزیزەیل بکەیمن، هەرئیجورە جیا لە بەرز نرخاندن هەوڵ و تەقەال و زەحمەتەگاندان، سپاس و قەیرزانی ناوەند ڕاگەیاندن حزب دموکرات کوردستان ئێران پیشکەشدان کەیمن و سەرکەفتن فرەتر لە دریژەدان وەی وەزیفەی پیروزدانە وە ئاوات خوازیمن.

سپاس و قەیرزانی دوجارە

ناوەند ڕاگەیاندن
حزب دموکرات کوردستان ئیران
حەسەن شەرەفی

پەیام هاوخەمی
سکرتێر گشتی حزب دموکرات وە بوونەی ڕوداو هاتوچو لە ئاودانان

کاک موستەفا هجری، سکرتێر گشتی حزب دموکرات کوردستان ئێران، وە پەیامیگ سەرەخوەشی و سەرسآلمەتی لە بنەماڵەی قوربانیەیل چەپ کردن ئوتوبوس موهەندسەیلو کارگەرەیل پترۆپالایش شار ئاودانان کرد.

پەیامەگە وەی شیوەسە:

وەداخەو ئیوارەی ڕووژ شەممە ۲۳ خەزان ۱۴۰۵، کەفتنە خوار ئەتوبەس کارگەرەیل و کارمەندەیل پترۆپالایش لە شار ئاودانان، ۱۲ کەس گیانای لەدەسدان و فرەتر لە ۱۵ کەس زامار بین.
خەوەر گیانلەدەسدانێ ئی هاووڵایەتیەیلە ک وەپەی زانیاری خەڵق ئاودانان و موورمووری لە ئوستان ئیلامن، لە ناخ دڵ دڵگران و خەمبارمان کرد.
ئی ڕوداو دڵتەزینە شەپۆلیگ لە خەم و پەژارە خستە ناو دڵ هاووڵآتیەیل و وە بوونەی ئی ئازیەتباریە پرسە و سەرسآلمەتی خەوم وە بنەماڵەی قوربانیەیل ئی ڕوداوە و گشت خەڵق کوردستان و وە تایبەت هاونیشتمانیەیلمان لە پارێزگای ئیلام کەم و ئارامی و سەبووری ئەڕایان خوازم.
وە ئومید لەشساغی و سەآلمەتی زامدارەیل ئی ڕوداو.

موستەفا هجری
سکرتێر گشتی حزب دموکرات کوردستان ئیران
۲۴ خەزان ۱۴۰۵

زاگروس، یەک ساڵ تەقەال ئەڕای ئەندیشە و ڕوایەت کوردی
پژمان شەریعەتی
۳

قامچی کرامەت لە گیان ژنەیل
د.ئاوێسا ڕزایی
۴

ئەفسانەی دآڵ و دانەی بەڕو تایبەت وە ناوچەی دالآهوو!
سارۆ خوسرەوی
۵

حەقانیەت خەبات کورد
عەلی ئەشرەف مورادی
۶

«پەیامێ ژینگە پارێزی لە ناو شێعر و گۆرانیەیلێ کوردی »
سەردار زەنگەنە
۸

کوردەل ڤە ڕووژهەڵات نامڕاس پڕئاشو

(دریژەی بابەت بەش سێەم)

✍ ئمروولە

... فاکتورێ تر کە کەم بایەخ هەم نیە؛درێژەدار مەنن ڕێبەری بارزانیەل و تاڵەبانیەلە. بارزانیەل ک ڤە دومایین ڕووژەل دەوڵەت عوسمانیا خەباتیان ڤە دژ حکومەت ناوەندی دەست ڤەرن کردۆن؛ ڤە درێژایی سەدەی بیستەم و دوماتریش درێژەیان ڤە خەبات وژ دا. تاڵەبانیەل هەرە دەهەی١٩٦٠ ڤەرێ ئی سەمتە چینە. هەر چەند ئی هەڵبژاردەلە تۆش خزمایەتی و گەندەڵیا هەتنە؛ ئەمان ڤە بەراورد ڤەگەرد هەڵبژاردەل نووینەی ک ڤە بەشێ عەرەبی عێراق ڤە دومای سەدام سەرهەڵەمەن؛ یانە هەستێ سەقامداری و بەردەوامی ئیجادە مەکەن.

هێزی نزامی ئەوانە هەر ڤە زەمان دامەزراندنی دەوڵەتی مۆدێرنی عێراق ڤە ساڵ١٩٢٠؛ کورد ئەڕان هەر رژێمێ کردێەسە چالش قڤینێ.

شەڕ؛ ڤە مێژووی کوردستانیشا ڕۆڵێ دژ ڤەیەک(متناقض) داشتێەسا. ئەژ لای کارەساتێ کەڵینگ جوور جینۆساید ئەڕا کورد دورست کردێە، ئەژ لاێ تریش پەنجەرەی دەرفەت ئەڕان خاستر کردن دووخ سیاسی کوردستان ڤازا کردێە. یەیش تەنانەت ڤە باوەت کورد عێراق ڕاستە.

شەڕ عێراق و ئێران (١٩٨٨-١٩٨٨) کاریگەری فرەێ ڤە سەر کورد نیاوا. ڕژێم سەدام ڤەگەرد تاوان بارکردن کورد ڤە بوونە پشتیوانی ئەژ ئێران ڤە نام شەڕەکە، هەڵمەت سەرکوتکردن ڤە دژ کورد هایشتە ڕێ؛ هێرش شیمیایی ڤە هەڵەبچە و عەمەڵیات ئەنفال ڤە ئاخرەل جەنگ؛ هەر کامان ٥٠٠٠ و ١٨٠٠٠٠ گیان ئەژ کورد گرت و زیاتر ئەژ ٤٥٠٠ ئابادی وێرانا کرد. کوردستان ڤە گشتی دومای ئە هێرش و هەڵمەتە بیە بێاوان.

ئاخرکارێ شەڕ خەلیج فارس ڤە ساڵی ١٩٩١ مەتوونست دەستکەتەڵێ هامشێڤە جوور جاران ئەڕان کورد بیاشتا؛ئەمان دەست ئاخر دیارکرد ک ئی شەڕە سەرەتای سەرڤەخویی ڕاسکانی کوردەل بیە.

ڤە مانگ مارس ساڵ ١٩٩١ و بوونە شەڕ خەلیج؛ کورد دژ ڤە ڕژێم بەعس یاخیا بی. سەدام ڤە زوور هەوڵ دا شوڕش سەرکوتا بکەێ؛ ئەمان هەوڵ و تەقەلای کاردانەوەی بەرچەپ دا. زیاتر ڤە یەک ملیۆن کورد ڤەرەێ سنوورەل تورکیە و ئێران پەنابەر و ئاوارە بینا ئی هەڵکەفتە کومەڵگای جەهانی ڕازیا کرد تا پەناگا ئەمنێا ڤە هەرێم کوردستان دورست بکەێ ک ڤە دەست ئەمریکا و هامپەیمانەلێ پاسەوانی بوو.

سەدام ڤەگەرد کیشانەدەیشت هێزە سەربازی وژ ئەژ کوردستان و کور کردن جیرە و مانگانە بەرپرسان و فەرمانبەل کورد جواو دا و ئومێد داشت ک بتوونێ کەتنەوار هەرێم (کوردستان) بایژێە نوا. کردارێ ک ڤە ڕاستیا ئەنجامەکەی بەرچەپ ئەژئاو درات؛ و هەرێم کوردستان عێراق هوردە هوردە وژ جوور قەوارەێ خوسەر جاگیرا کرد.

شەڕ عێراق ڤە ساڵ ٢٠٠٣ کاریگەری ڤەرچەم ترێا داشتێ. پێشمەرگەی کوردستان ڕۆڵێ گرینگ ڤە ڕمانن ڕژێم بەعس داشت؛ ڤەگەرد پاڵپشتی کردنی ئەژ ئەرتش ئەمریکا ک مەگست ڤە باکوورێ عێراق جاگیرا بوو؛هەنێ تورکیە ک ئەندام ناتۆیە، داواکاری ئەمریکا ئەڕان ڤەکارگرتن بنکەی ئاسمانی ئینجیرلیک ڕەدا کرد.

ئی سەرکەتنە ڤە قووڵی کاریگەری ئەژسەر کورد داشت. ڤە کوردستانی عێراق هەڵتەکیان ڕژێم بەعس ئە زەبر و زەنگە کەما کرد ک کورد ڤە سەردەم سەدامدا تووشی هاتووا و پڕۆسەی بنیات نیان نەتەوە و دەوڵەت سازی ڤە شێڤەێا چەمگیر گیان گرت.

هەروەها کورد ڕۆڵ کلیدی ڤە حکومەت ناوەندی عێراق ڤە بەغدا پەیدا کرد ک ڕێگە دا ڤە کول کاروباری سیاسی ڤڵات نەخشان داشتوو. فاکتورێ گرانێ تر قانون ئەساسی نووێ عێراق بی ک ڤە ساڵ ٢٠٠٥ پەسەندکریا، تا یەکەمجار ڤە مێژووی ئە ڤڵاتە؛ فۆرمولێ تایبەت قەبوول کریا بوو ئەڕان دورستکردن سیستمێ فێدراڵی تا ڤە شێڤەێ؛ خەبات و هەوڵ ئەڕای سەروژ بوون کوردستان قانونیا بوو.

گرتن پەیوەندیەل دەرەکی سەروژانە ڤە دومای شەڕ عێراق ڤە ساڵ ٢٠٠٣ ڤە شێڤەێ چەمگیر تاو گرت. سفارەتەل حکومەت هەرێم کوردستان ڤە ڤڵاتەل جەهان و سفارەت ڤڵاتان ڤە هەولێر کەتەڕێ.

حکومەت هەرێم کوردستانیش وەزیری دەرەوەی هەس ک ڤەی پۆستە ئێ ژێر نام "سەروک بەش پەیوەندییەکانی دەرەوە" کارە مەکەێ.

گرنگترین پەیوەندی حکومەت هەرێم کوردستان ڤەگەرد ئەمریکایە ک سیاسەت نەریتی وژ یانێ پشتگوش هایشتن کورد گوڕیانەسە ڤە پشتگیری و پەیوەندی. بێگومان خاڵ ڤەرچەرخان، شەڕ ساڵ ٢٠٠٣ بی، ک کورد جوور هامپەیمانێ قورس و لایەنگر غەرب نیشان دا.(ئەمان هەر ئە جوورە ک دوماتر باسە مەکرێ، لایەنگری ئەمریکا ناڕووشن مەمینێ).

خاڵ بەهێزتر هەرێم کوردستان ڤە عێراق دومای سەدام؛ ئابووری ڕەونەقدار هەرێم بی ک نەفت هاندەر سەرەکێ بی. ئەمان، جوور باقی جەهان، نەفت ڤە بوونەل فرەێ کێشەسازبی.تەنانەت ک پەیوەندییەل دەرەوەی ڤە تایبەت ڤەگەرد تورکیە فرەترا کرد؛ ئەمان ئەژلایتر بیە بایس گەندەڵی؛ و خزمایەتی و مشت و مڕ توند ڤەنامجا هەردوو حزبی پێشرو هەرێم کوردستان یانی پارت دموکرات (PUK) کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان KDP. یەیشە بیە بایس تا هەرێم کوردستان ڤە دووخێ لاوازا بەرامبەر ڤە بان و وار کردنەل نرخی نەفت و ناسەقامگیری ڤە ڕووژهەڵات نامڕاست قەرار بگرێ.

ڤە تەرز گشتی؛ شک ڤە نام نیەسێ ک هەرێم کوردستان ڕەسیەسە ڕەدەێ ک گاس دەست ئاخر بڕەسێە سەرڤەخویی. ئەمان بەشداری ئە ڤڵاتە ئەژ شەڕ دژ ڤە داعش ک ڤە ساڵ ٢٠١٤ دەرگیر بیەسا ، بەرەنگاریەل توند ئابووری و سیاسی و نزامی ڤەبار هاوردێە.

ئی شەڕە مەتوونێ چارەنووسی هەرێم کوردستان دیاریا کەێ: گاس بووە ڤڵات سەرڤەخو؛ یان هەڵگیردێە دووخ ڤەرین وژ ک خودموختاری لاوازێ بی. ئی پرسیارە ڤە کوتای باس ڤەسەرە ماوتێ.

زاگروس، یەک ساڵ تەقەلا ئەڕای ئەندیشە و ڕوایەت کوردی

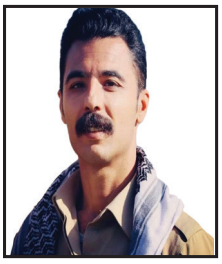

پژمان شەریعەتی

یەک ساڵ لە دەرچین و پەخش مانگنامەی "زاگروس" گوزەریەی، یەک ساڵ تەقەلا ئەڕای وەرەو نواچین و دوجارەخوەنین ڕخنەیی و باس کردن لە ڕاسیەگان کۆمەڵگا و ڕوایەت لە دڵ کۆمەڵگای کورد. کوشان زاگروس لەی ڕێە وە پشت بەسان وە زوان وەهاز کوردی، بابەتەیل فکری لە بەشەیل سیاسی، فەرهەنگی،تاریخی،کۆمەڵایەتی، ئەدەبی و ...لەخوەیەو گرد و وێنایەگ لە ئەندیشەی کوردستانی لە ڕووژهەڵات وڵات وە تایبەت باشوور ڕووژهەڵات(کرماشان، هەمەدان، لوڕستان و ئیلام) و پەڕیگ ئەڕای وەهاز کردن هویرمان دیروکی و ناسنامەی نەسەویی کورد.

ئی تەجروبە، تەنیا وەردەوام بوون لە چاپ و پەخش یەی گوفار نیە، بەڵکە تەقەلا و کوشانیگە ئەڕای ئەوەیکە زوان تەنیا جوور ئەبزاریگ ئەڕای پەیوەدنی گردن نەود و بووده بنەوایگ ئەڕای سیفا و هەویەت و نیشاندانێ ڕاسیەگان کۆمەڵگای کوردی.

زاگروس لەی یەک ساڵە کوشاس جی خاڵی چاپەمەنی کوردی لە باشوور ڕووژهەڵات کوردستان پڕەو بکەید و ئاگاهانە و مەسئولانە بەشیگ لە کەمکاریەگان جوبران بکەید، جوغرافیایگ پوتانسیێل فرەیگ دردّد و ڕسانەیگ داشتوود ک بتوینێد دەنگ کۆمەڵگا وە زوان خوەی بوود.

لەی ڕاسا، چاپ زاگروس بایەد هەوڵیگ ئەڕای پەیوەند وە بەین زوان، ئاگاهی،ناسنامە بزانیمنەی، کوشانیگ ئەڕای ئەوەیکە کۆمەڵگای کوردی لە باشوور ڕووژهەڵات بابەت ڕوایەت دیگەری نەود بەڵکە خاون دەنگ، ئەندیشە و ڕوایەت کوردی خوەی بوو. زاگروس لە یەکم ساڵ ژیان خوەی، فرەتر لە یەک مانگنامەس و تەقلایگە ئەڕای زەرورەتیگ تاریخی ک وە خوەشیەو لە لایەن دەسەی کارگێڕی حزب دموکرات کوردستان ئیران پەسەن و بڕیار چاپی دریا.

لە لای تریش مەرکەز ڕسانەیی حزب دموکرات کوردستان ئیران جوور وەڕیەوبەر بەش چاپەمەنی حزب دموکرات مانگنامەی زاگروس جوور بەشیک سەرەکی لە ساختار ئورگانی خوەی زیاد کردیێە.

دەسوەپێکردن هەرکاریگ کەم و کاستی درێد و مانگنامەی زاگروسیش وەی بابەتە جیا نیە و هەرچەنیگ باس لە زەرورەت ئی مانگنامە بکەیم ئەوەیش لەودر چەومان بوو ک کەم کاستیش داشتێە و ڕخنە و پیشنیارەگان لەی ئەک ساڵە و لە بانان بووده ڕێ نیشاندەریگ ئەڕای سەرکەفتن فرەتر.

بایس ئاماژەی بکەیم وە هاوکاری هاوڕیەیل لە ڕاگەیاندن حزب دموکرات لە دامەرزانن ئی مانگنامە لە وەختیگ ک هاوڕی عومەر باڵەکی ئەندام دەستەی کارگێڕی حزب دموکرات و وەڕپرس ئەو وەخت ناوەند ڕاگەیاندن و هاوڕی عەلی بوداغی ئەندام کومیتەی مەرکەزی حزب دموکرات و وەڕپرس بەش چاپەمەنی.

دەستەی نوسەرەیل مانگنامەی زاگروس: پژمان شەریعەتی سەرنوسەر مانگنامە،هاوڕێان دوکتور ئاوات ساروج، دوکتور ئافیسا ڕزایی ،جەمشید خوسرەوی، عەلی ئەشرەف مورادی، مانشت حەیدەری، لەیلا دڵپەسەند، شاروخ حەسەن زادە، هیرش پالانی، سوهراب کەریمی، مەسعود نادری، شارام میرزایی و مهدی چالشگەر.

لە دریژەی ئی یەک ساڵە وە گشت شیوازیگ هەوڵ دانە ئەڕای وەهاز کردن ئی مانگنامە و لە لای تریش هاوڕیەل ناوخۆی وڵات ک لێرە نیەتونیم ناویان باریمن و ناو و نیشانیان لە لای ئیمە وە شاراوە مینێد تا ڕزگاری وڵات و گشت ئەو کەسانە ک وە هەر ڕێێگ تونستنە یاریمان دانە لەی یەک ساڵە.

وە ئومید ئەویکە مانگنامەی زاگروس بووده بنەوایێگ فکری و زوانی ئەڕای ئمڕووژ و وە تایبەت نەسڵ بانان وڵات و لە کوردستانیگ ئازاد و دموکراتیک هیچ دەنگیگ کپ نەود و هەر تاکیگ بتونێد قەڵەمی وە بی سانسور و حەزف وەکار بارێد.

بەیانیەی هێزەیل سیاسی کوردستان ئیران ئەڕای پشتیوانی لە ناڕزایەتیەیل ئاودانان

سشەمە ٢٦ خەزان ٢٧٢٦ خەڵق موبارز ئاودانان، دژ سیستم و کارەدەسەیل گەندەڵ ڕژێم جومهوری ئسلامی ئیران، هتنە سەر خیاوانەگان و وە شوعارەگانیان جاری تر دەس ڕەد دانە دەسەڵات و شەرعیەت ئی ڕژێم داگیرکەرە.

ئی تەزاهورات و ناڕزایەتیە داوی کارەسات چەپ کردن ئوتوبوس لە ئاودانان سەر هەڵدا، ک وەختر خراوی ڕێ و جادەیل و کەمی خزمەتگوزاری بیە بایس گیان لەدەسدانێ ١٣ موهەندس و کارگەر شرکەت نەفت و ١٧ کەس زامار بین.

ئی ڕووداو کارەساتبارە جاریگ ترەک نویون فریاڕەسی، ناستانداردی ڕێ هاتوچو و نامەسئولەتی ئدارات پەیوەندیدار کردە پرسیگ جی سرنج و بیە .

مەوجیگ لە ناڕاحەتی و ناڕزایەتی لە ناو خەڵق ئاودانان.

ناڕزایەتی لە ئاودانان تەنیا داواکاری ئەڕای لێڕسینەوە وە نسبەت ئی کارەساتە نەمەن و دەنگ و ڕەنگ سیاسی و دژە حکومەتی وەخوەیەو گرد.

خەڵق ئازا و نەترس ئاودانان وەنسبەت قوربانیەیل ئی کارەساتە هاتنە دنەگ و دژ دەسەڵات توتالیتر و داگیرکەر جومهوری ئسلامی وسان. لە لای تریش یە تەنیا ناڕزایەتیگ ئەڕای جادە و ڕێ نەیو، بەڵکە حەڵقەیگ لە زەنجیرەی موبارزە مللێ کوردستان و ڕیشەیلی هەڵەوگەردێدە سەر کوومەڵیگ پرس و قیران سیاسی، کۆمەڵایەتی ئقتسادی و ئاسایشی. هەرئیجورە وێنەیگ تر لە پیشڕەو بوون کوردستان لە دژایەتی و ڕەد کردن و موبارزە وە دژ دیکتاتوری نادادپەروەری بی.

تەزاهورات و ناڕزایتی هاووڵاتیەیل ئاودانانی، جوور هەمیشە لە لایەن نیرویەیل ئەمنیەتی کەفتە وەر پەلامار و گردن وکوتان و وەکار هاوردنێ گاز ئەسرڕش و بڕین ئینترنت، هەوڵ ئەڕای سەرکوت و دامرکانی دریا. ڕێکاریگ ک نە ڕژێم ڕزگار کردیێە نە خەڵق کوردستان وە زانو هاوردیێە.

کوردستانیەیل وە سەرایسەر ئی نیشتمانە ئی ڕاسیە تەجروبە کردنە ک تێران سەرچەوەی گشت قەیرانەگان و گشت ئەو هەڕەشەیلەسە ک ها سەرێ ژیان و ئاسایش ئی مەردومە. هاووەخت لەوەیش ڕەسینەسەو ک لە جوارچوی دەسەڵاتداری ئی ڕژێمە ، هیچ ئاسو ڕووشنیگ ئەڕای چارەسەری بنبڕ کردن مەینەتەگان وەدی نیەکریەی، وەی خاترە دەنگ بەرخەو کردن ئەڕای جادەیل سەقەت و دژ وە وەڕپەوەردیل گەندەڵ وە تەندی ساختار گشتی ڕژێم گردە هەدەف.

هاوپەیمانی هێزەیل سیاسی کوردستان ئیران، هاووەخت وەڵێ سەرسڵامەتی و سەرەخوەشی لە کەسوکار قوربانیەیل کارەسات ئاودانان، پشتیوانی خوەی ئعلام کەی لە هاتنە سەر خیاوان و هاوار خەڵق ئازیەتبار ئاودانان.

هوپەیمانی کوردستانی، داوا لە خەڵق سەراسەر ڕووژهەڵات کوردستان کەی ک وە هەر شێوەیگ ئەڕایان کریەی، پشتیوان و هاودەنگ بوون وەگەرد مەردوم ئاودانان. داوا لە سازمانەیل مەدەنی ە حقوق بەشەری و ڕسانەیل کەی، ک لە وەختیگ ک تێران وە بڕین خەت ئینترنت وە تەمای کپ کردن هاوار ڕۆڵەیل نیشتمانەگەمانە، چەو و سرنجیان لەسەر ئاودانان و ڕووداوەگان بوو.

هاوپەیمانی هێزەیل سیاسی کوردستان ئیران

٢٧ خەزان ٢٧٢٦

قامچی کرامەت لە گیان ژنەیل

د.ئاوێسا ڕزایی

سەوگەند لە مەدرەسە: من وەل باوگم کل نەکەن ئەڕا مالّ، کوشێدەم

ژنکوشتن یەکێگ لە جێدیترین شێوەیل تووندوتیژی ڕەگەزتەوەر لە بابەتەیل گرنگ تاواناسی، دەروونناسی کلینیکی و دەروونناسی کومەڵایەتییە. ئی چەمکە ئامازە کەێدە کوشتن ئەنقەست ژنەیل و دۆتەیل وە بوونەی بابەتەیلێگ ک کەفێدە سەر ڕەگەزیان. دۆچاوەکی، هەست خاوەندارێتی، پیادەکردن دەسەڵات و کونترولکردن ڕەفتار ژنەیل لە فرەیێگ لە ئەی تاوانەیلە دەور دیرن.

لە ڕاپورت جەهانی ساڵ ٢٠٢٥ نزیک وە ٥٠ هەزار ژن و دۆمت لە ساڵ ٢٠٢٤ وە دەس شەریک ئاتقی یا ئەندامەیل خێزان خوەیان کوشریانە. ئی ئاماره هاوسەنگە وەل ٦٠ لەسەد قەتڵەیل ئەنقەست ژنەیل و دۆتەیل لە جەهان،لە کۆی گشتی ٨٣ هەزار ژنکوشی ئەنقەس،یانی ڕووژانە ١٣٧ ژن و دۆمت وە دەس نزیکەیل خوەیان کوشیانە.

لە مینەمەنیێەیل تاواناسی،ژنکوشی شیوەیلجوراوجووریگ دیرێد، کوشتن ژنەیل وە دەس هاوەدەم، کوشتن وە دەس ئەندامەیل نێر بنەماڵە و قەتڵەیل ڕەگەزتەوەر، دەیشت لە بنەماڵە، لە خاڵەیل سەرەکێن. قەتڵەیل ناموویسیش لە دەستەی ژنکوشی هەژمار کریەن. قەتڵەیل ناموویسی وەل باوەڕەیل بنەوانریاێ لەبان کونترولکردن ڕەفتار ژنەیل پەیوەندی دیرن. لەی دەروەچە، پەیوەندییەیل ئاتقی، هەڵوژان هاوسەر، داواکردنی تەڵاق یا بڕیارەیل شەخسی موستەقڵ جوور هەڕەشە وەبان کرامەت خێزان ناو بریەن .فشار خزمەیل، ترس لە قەزاوەت کومەڵایەتی و قەبووڵکردن دەسەڵات پیاسالارانە لە وەهازکردن ئێجوو ڕەفتارەیلێگ کارکەرن. لە بڕێگ بابەت، ئەندامەیل خێزان لە هاندان، بەرنامەڕێژی یا جێوەجێکردن جنایەت ژنکوشی بەشداری کەن و تووندوتیژی جوور قەیمێگ ئەڕا سەندنەوەی ئاورق خێزان پاساو کەن.

لە دەروەچ دەروونناسی کومەڵایەتی، پەروەردەی بنەوانریاێ لەبان سەروەری پیاگ و فەرمانبەری ژن ، بووده هوی قەبووڵکردن ڕەفتارەیل کونترولگەرانەی پیاگ. کەسێگ ک قەدر و قێمەت خوەی لە کونترول کردن کردەوەی کەسەیلتر زانێد، سەروەخوەیی و ئازادی ژن جوور هەڕەشەیێگ لە دەسەڵات و قودرەت خوەی دۆنێد. ئی نوڕینە مومکنە وەل هەڕەشە، سووکایەتیکردن، سنووردارکردن پەیوەندییەیل و پیادەکردن تووندوتیژی هاوڕێ بووە. وەردەوامبوون ئێجوو ڕەفتارەیلێگ ئازادی تاکەکەسی و ئاسایش دەروونی ژنەیل کەمەو کەێد و ئەگەری زیای بۆن تووندوتیژی فرەوە کەێد.

لە دەروونناسی تووندوتیژی، کونترۆل زوورەملێ وە ڕەفتارەیل وەردەوام ئۆشریەێد ک وە ئامانج سنووردارکردن ئازادی و دروسکردن وابەستەیی ئەنجام دریەن. چاودێری بەردەوام، هەڕەشە، گوشەگیری کومەڵایەتی، سنووردارێتی دارایی و دەسوەردان لە بڕیارەیل شەخسی لەی نموونەیلنە. ئی ڕەفتارەیلە تۆنن دڵەڕاوکێی دڕێژخایەن، هەست نائەمنی و کەمەوبۆن توانای بڕیاردراین سەروەخو لە ڕەوان قوربانی دروس بکەن. کونترول زوورەملێش لە بابەتەیل گرنگ هەڵسەنگاندن مەترسی تووندوتیژی توند لە پەیوەندییەیل ئاتقیە.

تۆژینەوەیل تاواناسی نیشان دەن ک پێشینەی تووندوتیژی ناومالّ، هەڕەشە وە کوشتن، دەسڕەسی وە چەک و ڕەفتارەیل سەخت کونترولگەرانە وەل زیایبۆن مەترسی کوشتن ژنەیل وەدەس هاوبەش ئاتقی پەیوەندی دیرن. کەمپێڵ و هاوکارەیلی لە ساڵ ٢٠٠٣ مینەمەنێگ داشتن ک نیشان دەی هەڕەشە وە چەک، دەسڕەسی تاوانبار وە چەک گەرم و بڕێگ بارودوخ پەیوەندیدار وە جیابۆنەو لە هاوبەش تووندوتیژ لە فاکتورەیل موهێم مەترسین. ئی دەسکەفتەیلە گرنگی دەسنیشانکردن هەڕەشەیل وەرین و دەسوەردان پارێزەرانە لە وەخت خوەی نیشان دەن.

لە دەروەچ دەروونناسی کلینیکییەو، ئیرەیی فرە ، ئحساس مالّکییەت، کونترۆل خەشم، دارمان لە وەخت تەرد یا سەرپێچی ژن، لە بڕێگ تاوانبارەیل تووندوتیژی دوینرێەن. شێکردن ڕەفتار تاوانکارانە نیاز وە کولیین لە پێشینەی تووندوتیژی، ئڵگووەیل ڕەفتاری و بارودوخ ڕۆدراین تاوان دیرێد.

لە قەتڵەیل ناموویسی، چەمک کەرامەت و حەیسییەت بووده ئامرازێگ ئەڕا ڕەوایێداین وە تونوتیژی. شەرەف پیاگ یا خێزان وە ڕەفتار ژن بەسرێێدەو و ماف بڕیاردان لە سەر زنەییێ خرێەێدە ژێر کونترول کەسەیلێتر. ئی نوڕینە وەل سەدن سەروەخوەیی تاکەکەسی، ئاساییکردن هەڕەشە و قەبووڵکردن سزاداین ژنەیل پەیوەندی دیرێد.بەشداریکردن ئەگەری ئەندامەیل بنەماڵە لە ئێجوور جنایەتەیلێگ، نیشاندەر گرنگی لەیەکداین پەیوەندییەیل دەسەڵات و دەور فشار کومەڵایەتی لە ڕەفتار تاوانبارەیلە.

موهێمترین خاڵە جنایەتەێل ژنکوشی، ئاسایبۆن تووندوتیژی لە پەیوەندییەیل بنەماڵەییە. هەڕەشە، شۆنکەفتن، سنووردارکردن پەیوەندییەیل و کونترولکردن هاتوچووی ژنەیل جاروبار وە ناونیشان غیرەت یا نیگەرانی خێزانی پاساو دریەن.گاهەس ژنەیلێش وە مدوو وابەستەیی ئابووری، ترس لە تووڵە یا نەۆن پشتگیری کارگەر، دەرفەت دەرچین ئاسان لە پەیوەندییەگە نەیاشتوون.ناسێن و ناساندن ڕەفتارەیل پڕمەترسی و دەسڕەسانن وە پشتگیری پسپۆرانە هەنگاوییگە ئەڕای کەم کردن تووندوتیژی کوشەندە.

وەرگردن لە ژنکوشی نیاز وە فێرکردن یەکسان ی ڕەگەزی، گەزمان وەل ڕەفتارەیل کونترولگەرانە، پشتگیری یاسایی لە ژنەیل و حمایەت یاسایی لە وەر هەڕەشەی تووندوتیژەیل دیرێد. سازمانەیل فێرکاری، دەرمانی و دادوەری، لە ناساندن مەترسی و پاراستن قوربانییەیل بەرپرسیارێتی دیرن. دەسوەردان دەروونناسی بایەد لەبان ئاسایش قوربانی، ناسین شیوەی تووندوتیژی ،وەهازکردن سەربەخوەیی تاکەکەسی چڕ بووده. پێشنیارکردن سازش خانوادەگی لە بارودوخ هەڕەشەی جیدی تۆنێد ئاسایش ژنەیل بخەێدە خەتەر.

ژنکوژی ئەنجام تووندوتیژی ڕەگەزتەوەرە لە بارودوخێگ ک دۆچاوەکی، زاڵبۆن ،سوڵتە کونترۆل ژیان ژنەیل وەرەو ڕەفتارە تاوانکارانەیل پەل کێشن. قەتڵەیل ناموویسی یەکێگ لە ئاشکراترین دەرکەفتنەیل ئی نوڕینەسە؛ تاوانەیلێگ ک لە ناویان کرامەت و حەیسییەت،بوونە پاساو کوتایی هاوردن وە ژیان ژن. هیچ باوەڕ فەرهەنگی، داب ونەریت ،یا ئدعای پاراستن ئابروو نیەتۆمنی قەتڵ و ژنکوشی ڕەوا بکەێد. بەرپرسیارێتی تاوان لەبان شان تاوانبار و بەشداربۆیەیل لەو تاوانەسە .ماف ژیان وئازادی ژنەیل لە دەس و پەسەند هیچ تاک ،سازمان، مەزهەب یا کلتووریگ نیێە

• شومارەی: ١٢
٥ ساران ٢٧٢٦ی کوردی ٢٦ نوامبری ٢٠٢٦ی زایینی

ئەفسانەی دالّ و دانەی بەڕو

تایبەت وە ناوچەی دالّاهوو!

سارو خوسرەوی

نەقڵکەر «ڕاوی»: سەید محەمەد حوسەینی

ئامادەکار و وێراشتەر: سارۆ خوسرەوی

یەکی بی، یەکی نەوی، دالّێنگ بۆ کە وە دالّاهوو لانە داشت و زنەیی کردیاد. وەختی بالّەو گردیاد، سەر کیشیادە بان کوبیەیلێنگ لێوای شاهوو و بزەهوو، کە نزیک بین لە دالّاهوو. ڕووژێ غافڵ لە کار چەرخ چەپگەرد، گوزەرێ کەفتە بان شاهوو، چەوی کەفتە دانەیگ بەڕۆ کە فرە گەورا و خوەشڕەنگ بی. هەیفی هات کە ئی دانە وەجێ بیلد، هەر وەی بوونەوە دانە بەڕۆگە گردە دەنۆک، مالّاوایی لە شاهوو کرد و ڕۆ کردە دالّاهوو.

گوزەری کەفتە بان کانیبگ، فرە تینگێ بی، وەت: «ئێرە جای دیارێگە، خاسترە هەم کەمێگ ئاو بخوەم و هەمیش دانە بەڕۆگە لەیرە چاڵ بکەم ئەڕای زمسانم.»

خولاسە، دانەی بەڕۆ لە پای کیەنی نادە چاڵ و وە جوورێنگ دیاریی کرد کە زمسان وە ڕاحەتی بتوانید پەیای بکەی.

کەم کەم تاوسان چیبە سەر و نیشانەی زمسان پەیا بی.

ڕاوچییگ کە لە دالّاهوو خەریک ڕاوکردن بۆ، تیرێنگ ئەڕا چەن گلە کەو دەر کرد، کەوەگان دەرچین و دالّ بێچارە وە تیر ڕاوچی پێکیبا، بالّی شکیا و کەفتە پای کەمەر. چەن ڕووژێنگ لە پای کەمەر مەن، تا یە کە ورسیەتی زوور وەڵێ گرد. کڕیوەی زمسان و ورسیەتی کاری وە پێ کرد کە دالّ بێچارە لە پای کەمەر مرد و نەمەن کە دانە بەڕۆگە بخوەی.

بەڕۆ وەیجووڕە ڕاوهات خوەی باس کرد و وەت:

«بەڕۆ دانەیگ بۆم لە شاخ شاهوو،
مەلێنگ هەڵم گرد نە ڕای دالّاهوو،
نادەمە چاڵێنگ لە تاش کەمەر،
تا زمسان داشتۆد غەزای موختەسەر،
یا شانس من بی، یا ئەقبالّ مەل،
وە تیر جەفا بالّ مەل بۆ وە شەل،
کڕیوەی زمسان کارێ وە مەل کرد،
ئمری بی تەمام لە پای کەمەر مرد.»

ئەما بایمە سەر دانەی بەڕۆ کە چە وە سەری هات. وەختی کە دالّ مرد، دانەی بەڕۆ وە ژێر خاک مەن، لە وەهار ڕیشە کوتا و سەوز کرد. بییە داربەڕۆ فرە ڕەنگینێ. سایەڕ خستە بان کیەنی و بییە جای گەشتوگێڵ مەردم.

«سایەڕ خستە بان کانی سەراوان،
بییە سەیرانگای تەرکە تەراوان.»

چەن ساڵێگ وەیجووڕە وە خوەشی لە ئمر بەڕۆ گوزەیشت. ڕووژێگ بان کانی وە ژێر داربەڕۆ پڕ بی لە مەردمێگ کە هاتیبان ئەڕا تەفری و سەیران. ئەما ئەفسووس، ئی دنیا و ئی چەرخ چەپگەردە وە هۆچ کەسێگ و هۆچ چشتێگ وەفا نیەکەید. داربەڕۆ کەم کەم پیر بۆ و ڕۆ کردە زەردی.

«چەن ساڵ وەی تەورە، لە ئمرم ویەردە،
ئمرم بی تەمام، پاپەل کردم زەردە.»

ڕووژێگ پیاگ دەوڵەمەنێگ وەگەرد چەن نەفەر لە وەزیرەگانی مینەی دار خاسێگ کردیان، تا بوڕنەی و بکەنەی کووڵەکە و ستۆن دیوەخان. هەنای ڕەسنە بان کانیبگە، چەویان کەفتە ئەو داربەڕۆە. پیاگ دەوڵەمەن وەختای داربەڕۆ دی، فرە دڵێ گرد و وەت: «یە ئەڕا کووڵەکەی ناو دیوەخان خاسە. زۆ بووڕنەی تا بوەیمنەی ئەڕا مالّ.» تا بۆشی چە بکەم، نەوکەرەیل تەور گردنە دەس و کەفتنە گیان داربەڕۆ.

«بێ خووف لە بازی چەرخ چەپیگەرد،
شەش دەر بیم وە دەس ئوسای تەختە نەرد،
ڕووژێ تەوردار نیشە بان شاخم،
خستە بان زەوی، بەرزی دەماخم،
دەنگ هەی هاوار هێز گرد لە شاخم،
دنیا بی وە تەم لە ناخ داخم.»

وەختی کە لەقەیلم داپاچین، چارەوایگ هاوردن و چەن نەفەر وە زوور نانەمە بان چارەواگە. لە بەس سەنگین و گەورە بیم، چارەوا لە سەنگینیی بار، زوانی دەرهات و پشتی چەمییا. وە زەرب شەلاخ چارەوا خستنە ڕێ، مالّ و میلکان منیش لەورە مەنە جێ.

چەن ڕووژێگ لە ئی ماجەرا گوزەشت. وەختی لە برسم هاتم، دیم بیمەسە کووڵەکەیگ و هامە ناو دیوەخان، مەردم فرەیگ لە ناو دیوەخان دانیشتنە و هووڕەچڕێگ ئەڕایان هووڕە چڕێد. هووڕەچڕ تەک داتە منەو. زەڕەی فرە شیرین بۆ، زوڵفەیل فڕی لە دۆرەو دەڕەوشیاد.

«لە شوون چەن ڕووژێگ وریا بیمەوە،
خوەم لە ناو ماڵێگ گەورە دیمەوە،
چە دیم ستۆنم لە ناو دیوەخان،
جای بدە و بستان بوو لەند دەماخان،
تەک دا وە پیمەو یە هووڕەچڕی،
لە دۆر مەدرەوشا زوڵفان فڕی.»

خولاسە، چە ئەڕادان بۆشم؟ کزەی هوورچڕ چینەو لە من کرد کە خوسە و پەژارە لە یادمەو برد.

«کزەی هووڕەچڕ کاری وەپیم کرد،
خفەتم نەمەن خەم لە یادم برد.»

بەڵێ، هورەچڕ هووڕە کردیاد و سەرگوزەشت من، یانی داربەڕۆ، وەگەرد هووڕە کزە کردیات. وەتیاد: «ئی دنیا فرە بێ ئەرزشە، وە هۆچکەس وەفا نیەکەید. دانەی بەڕۆ کەیدە داربەڕۆ، پیر بوود و بوودنە ستۆن دیوەخان. لە شوون چەن ساڵێگیش، ستۆن پۆکیەد و ماڵیش خاپوور بوو. ستۆنەکەیش شکنن، خەنەی ژێر ساج و نان وەپێ دروس کەن، دەسئاخریش بوودە خوڵەکەو.»

هووڕەچڕ وەتیاد:

«چەرخ چەپیگەرد،
چۆ سەنگ ئاو مەکەی، خاک مەکەی وە بەرد،
چۆ بەڕۆ دانە بوود وە بەڕۆدار،
چۆ تۆل ڕەقی بوودن وە ئەنار،
چۆ داربەڕۆ بوود گەوڵ مالّ،
چۆ مالّ خاپۆر بوود وە زەرب چەن ساڵ،
چۆ نامئاواران مەکەری فەنا،
ڕەنج ڕەنجبەران چۆ مەدەی وە با،
چۆ هەژار بەیدن وە تەخت شاهی،
شاهان لە خواری مەکەن گەدایی،
«حوسەینی» بەسە دنیا هەر یەسە،
شایستە کەس ئاخری بێکەسە.»

ئی حکایەتە، وەپیمان ویشێد، هۆچ چشتێ لە شوون خوەی تاسەر نامینێد، چشتەگان گووڕیەن، ئەمان ئەو گوڕیانە خود ژیانە. دالّ وەشوون دانەی بەڕۆ چوود، وەڵێ دانەکە ناخوەید و مرێد. دانەگە بوودە دار، دارەگە بوودە ستۆن دیوەخان، ستۆنەکە بوودە خوڵەکەو.

چەپەی گوڵ، چەپەی نەرگز
مەرگتان نەۆنم هەرگزای هەرگز

حەقانیەت خەبات کورد

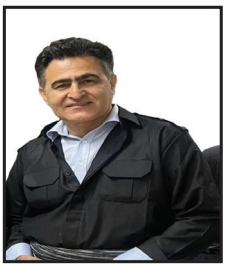

عەلی ئەشرەف مورادی

حەقانیەت خەبات کورد و جیاوازی شەڕ و ئاشتی ، بەرگری و تێرور

یەکیک لە ئیشتبا گەوراگان لە تەحلیل و شیکردن گرفتە سیاسیەگان، دوینین شەڕ بەرگری و تروریزمە لە ناو یەک قاب و یەکسان سازی یانە.

وە گشتی سێ کونسپت *شەڕ، بەرگری و تێرور * هەم لە مانا و سروشت و هەمیش لە بارەی ئەخلاق و سیاسی وە هیچ شیوەیگ نیەتوینن لە یەی قاب جی بگرن و یەی چاو تماشا بکریەن.

ئەڕا نمونە لە کوردستان کی لایەنگر و تەرفدار جەنگە؟ کی شەڕ و جەنگ دەس وەپی کەی؟ لەی جەنگە کی تون و تێژی زیاتری لە خوەی نیشان دەی؟ کام لا بەرگری لە خوەی کەید؟ کی کومەڵگای سیویل و مروفە بی تاوانەگان کەیدە قوربانی ئەڕای ڕەسین وە ئامانج و هەدەفە سیاسیەگانی و هەزاران پرسیار تر؟

لە کومەلگای جەهانی وە گشتی و کوردستان وە تایبەتی، شەڕ و جەنگ ئەڕای دەس وە پیکردنی دو لایەن نیاز نەیرید و تەنیا یەک لایەن تونیند شەڕ دەس وە پی بکەید و لەی حاڵەتە لایەن بەرانبەر مەجبورە ئەڕای دفا و بەرگری لە خوەی ، جواویگ بیاشتوود و شەڕ مان و نەمان بکەید لە وەرانوەر دوژمن زاڵمی کە جەنگ وە پی تەحمیل کردیە ، بەرخودان و بەرگری بکەید.

وەلی ئاشتی ڕاسکانی، حەوەجی وە دو لایەن راستگو و جدی یە کە یەکتروک قەبول بکەن و پابەند بوون وە ئاشتی کە تا ڕادەیگ داخوازیەیل دو لایەن ڕەچاو کردیە ، جون بی قەبولکردن راستی وجودی دو لایەن شەڕ، ئاشتی تەنیا خەو و خیاڵە.

شەڕ کورد و داکیر کارەیل کوردستان، شەڕ یەک لایەنەی ئەوانە لە دژ ئیمە و بەرگری چەکداری ئیمەس لە وەرانوەر کوشت و بڕ و داگیرکاری ئەوان.

هیچ دەوڵەتیگ ئەڕای هیرش و هجوم سەر مەردومیگ، ئیجازە لە کەس نەگرتیە و ڕەزامەندی یا ناڕازی بوین ئەو کەسەیلە ، هیچ لە سیاسەت و سەرکوبیان نیەگوڕید.

دەوڵەت و حکومەت تونیند وە سپا و ئەرتەشی و سازە ئەمنیەتی و ئیتڵاعاتیەگانی ، شەر دەس وە پی بکەید و مەردم قەتڵ عام بکەید و گشت ماف و حەق و حقوق ئنسانی و سیاسی یان پشت گوش بخەید و ئەو مەردومە تە نیا دو ڕی دیرن :

یەکەم: یان تەسلیم بوین و مل کەج کردن لە وەرانوەر زوڵم زاڵم داگیر کار.

دوێم: بەرخودان و بەرگری لە خوەی.

لەیرە دەرکەفید کە دو لایەن کە تویش شەڕ بینە، مانای ئەوە نیە کە هەر دو لا خوازیار شەڕن و هەر دو لا وە یەک ئەندازە بەر پرسن .

بەشداری زورەکی (ئیجباری) لە شەڕ تەحمیل کریای فرە جیاوازە لە بەشداری ئیختیاری و دەس پی کردن شەڕ ، چون لەیرە شەڕ بەین داگیرکار و داگیرکریایە.

بەرگری لە جەنگ و بەرگری چەکدارانە وە مانای شەڕ خواز بوین نیە، شەڕ خواز و جەنگ تەڵەب دەوڵەت داگیرکار و پاوانخوازە.

لەی حاڵەتە دوینیم هەر قزاوەت داد پەروەرانەیگ، لازمە جیاوازی بخەیدە بەین لایەنیگ کە تون و تێژی کەید و دەسپیشخەرە وە گەرد ئەو لایەنەی تەنیا بەرگری لە خوەی کەید ، ئەڵبەتە ئی جیاوازیە نیودە دەلیل پشت گوش خستن ڕەفتار و بەرپرسیاری هیچ لایەنیگ .

بەرخودان و موقاومەت بەرگریە لە ماف، ناسنامە و کەرامەت مرووف

بەرخودان مانایگ فرە زیاتر لە شەڕ چەکداری دیری ، تونیند لە چالاکی سیاسی، نارەزایەتی مەدەنی، خەبات کولتوری و فەرهەنگی، نافەرمانی مەدەنی، تیکوشان ژینگە پاریزی و ... خوەی نیشان بیەید.

گرفت و کیشەی کورد، تەنیا کیشەی شەڕ سەربازی یا کولتوری نیە، کیشەی گەوراترین نەتەوەی بی دەوڵەتە، کیشەی سیاسی و نەتەوەئیە کە پەیوەندی وە ناسنامە، زوان ، کولتور، ماف هاوڵاتی بوون، ماف بەشداری سیاسی و ماف دیاری کردن چارە نویسمانەوە دیری.

داوا کردن ماف ئینسانی _نەتەوەئی، بەرخودان لە وەرانوەر سەرکوت و سەرکوب ،بەرگری کردن لە ماف ژیان ئەگەر وە شیوەی چەکداری و سەربازیش بود ، نیەچوودە قالب تیرور و توقاندن.

ڕەوائی هەر کرداریگ لازمە بەر ئەساس ، داخوازی و ئامانج، شیوەی جی وە جی کردن ئەو کرداڕە، شەرایەت ڕاسکانی شوون و کات(زەمان و مەکان) و مانا جەهانشمولەگان، خوەنین ئەڕای بکریەد، وە گشتی هەم هیرش بەر و هەمیش بەرگریکار ، جیا لە حەق و ناحەق،ڕاسی و ناڕاسی بەرپرسیارن لە هەڵس و کەفتیان.

هەر بەرخودان، شەڕ چەکداری یا دژیەر بوین حکومەتیگ لە قاموس داگیرکەرەیل، تیرورە ، وەلیگ کوشت و بڕ، وە ناو بەرگری لە خاک و وڵات ، ڕەواس .

هەر چەن کونسپت تێرور ، پەیوەندی وە تون و تێژی و هەڕەشە لە دژ کومەڵگای سیویل و مەدەنی و دروس کردن ترس ئەڕای سەرخستن داخوازیە سیاسی یان ئیدولوژیەگان دیری، وەلی جیاوازیگ بنەڕەتی ئیەسە کە

لازمە ئامانج و تارگت سیاسی و شیواز ڕەسین و دەسەبەر کردن ئەو ئامانجەیلە لە یەک جیا بکریەد.

لە پیوەرە جەهانشمولەگان، هەر جمشتیگ کە داخوازی سیاسی_نەتەوەئی بیاشتود ، ڕەوائی داخوازیەگانی، لە بەرپرسیاریەتی کرداڕەگانی کەمەو نیەکەید و سەد ئەڵبەتە دژایەتی حکومەتیگ کە قانونیە و نوینەر لە نەتەوە یەکگرتیەگان(سازمان ملل) دیری لە وەرانوەر جمشتیگ ، وە مانای تیروریستی بوین ئەو جمشتە نیە.

وە مانای تر تیروریزم دەوڵەتی، وە دروس کردن ترس و کوشتن و بڕین، وە ناو موبارزە با تیروریزم ، لە هەر چشت و کار ناڕەوایگ کەڵک وەر گری ئەڕای بی دەنگ کردن هەر داخوازی سیاسیگ و لە بار بردن هەر ماف نەتەوەئیگ .

کورد ئاشتیخوازیگ کە تەسلیم نیەود لە ڕەسین وە مافە گانی: وە ڕاستی وە گشت پیوەریگ ، ئاشتیخوازی و بەرگری کردن لە ئاشتی و لە چارەسەری ئاشتیانە ، وە مانای چاوپوشی کردن لە مافە گان نەتەوەی کورد نیە ، وە مانای نکولیکردن لە ئازار قوربانیەگان و فەراموش کردن کارەساتەگان و ... ئەڵبەتە لە هویر کردن داخوازیە ڕەواگانمان نیە .

ئاشتیگ ئەساسی لە بیدەنگ کردن لە سەر ترس و بی بەشکردن لە ماف من کورد دروس بود، شایەد لە زاهیر جواو بیەید وەلی چون دادپەروەرانە نیە، پایدار نیە و کومەڵگا وەرەو سەرخستن و ژیانیگ ئارام نیەوەید.

کورد جور نەتەوەیگ شەست ملوینی ماف خوەیە داوای، مافە کولتوری، سیاسی، نەتەوەئیەگان بکەید و ژیانیگ بەر ئەساس جارنامەی گەردونی ماف مروۆف بیاشتود و ئەڕای ڕەسین وە داخوازیەگانی سەدان ساڵە کووڵ نەیاس و خەبات مەدەنی،سیاسی خوەی بەردەوام کردیە دویر لە تون و تێژی وەلی هەمیشەیش ماف بەرگری ڕەوا ، ئەڕای زنە مەنین و نەفەس کیشانی فەراموش نەکردیە و بەشیگە بیە لە بەرخودان نەتەوی کورد لە وەرانوەر دوشمنەیل داگیرکار و پاوانخواز.

ئاشتی وە مانای لە هویر کردن ڕاستیەگان و بەرپرسایەتیەگان نیە.

ئاشتی ڕاسکانی حەوەج وە قەبول کردن دو لایەنە دیری، کە بتوینن لە فەزای ئارام مافەگان یەکتروک قەبول بکەن، کەم و کوڕیەگان، بوینن ، توند و تێژی تەمام بکەن، باوەڕ و متمانە دروس بکەن.

لوژیک نیە لایەنیگ (کورد) هەمیشە دەس ئاشتی دریژ بکەید و باس لە چارەسەری بکەید و لایەن وەرانوەر(وڵاتەیل داگیرکار) باس لە نەمان ترور بکەید و لە سیاسەت ترسانن و توقانن بەردەوام بوود و حازر نەود مافەگان نەتەوەی کورد وە ڕەسمی بناسید.

ئیمە جور کورد، ئاشتیخوازیم و شەڕ خواز نیم، وەلی لە مافە ڕەوا ئینسانی_ نەتەوەئیەگانمان چاوپوشی نیەکەیم و لە وەرانوەر هیچ کەس مل کەچ نیەویمن و لە وەرانوەر هەر دەنگ زوردارێک بی دەنگ نیویمن .

ئاشتی یەک لایەنە نیکریەد و ئاخر نەیرید،قەبول کردن یەک لایەنە بی ماناس و نیەتوینید مەبنای گوفتگوی ئاشتیانە و داد پەروەرانە بود .

لوژیک نیە لایەنیگ (کورد) هەمیشە دەس ئاشتی دریژ بکەید و باس لە چارەسەری بکەید و لایەن وەرانوەر(وڵاتەیل داگیرکار) باس لە نەمان ترور بکەید و لە سیاسەت ترسانن و توقانن بەردەوام بوود و حازر نەود مافەگان نەتەوەی کورد وە ڕەسمی بناسید.

ئیمە جور کورد، ئاشتیخوازیم و شەڕ خواز نیم، وەلی لە مافە ڕەوا ئینسانی_ نەتەوەئیەگانمان چاوپوشی نیەکەیم و لە وەرانوەر هیچ کەس مل کەچ نیەویمن و لە وەرانوەر هەر دەنگ زوردارێک بی دەنگ نیویمن .

ئاشتی یەک لایەنە نیکریەد و ئاخر نەیرید،قەبول کردن یەک لایەنە بی ماناس و نیەتوینید مەبنای گوفتگوی ئاشتیانە و داد پەروەرانە بود .

هەماهەنگیی حزبەگان و پێویستیی سازوکارییگ هاوبەش

کیارەش شاسواری

دریژەی بابەت و بەش ئاخر

هۆچ نەتەوەییگ فرەچەشن ئڕا بەهرەمەندبۆن لە مافە سیاسییەگان مەجبوور نییە یە حزب، یە ڕێبەر یان یە ئایدیۆلۆژی داشتوود. جیاوازیی سیاسی سروشتییە. بەڵام لە ساتەوەختەگان گوزار، نەۆنێ سازوکار هاوبەش بڕیاردراین تۆنید توانای دانووستان (چانەزەنی) کەم بکەید. ئەزموون مێژووی کوردستان نیشان دەید ک کێبڕکێ و شکاف لە بەین هێزە سیاسییەگان چەندین جار توانای جەمعی سنووردار(مەحدود) کردیە.

ئامانج ڕاسەقینە سڕینەوەی جیاوازییەگان نییە؛ دروسکردن مکانیزمێگە ک لە ناو حێزبەگان، کوومەڵگەی مەدەنی، ژنان، جوانەیل، کەسایەتییە سەروەخووەگان و نوێنەرەیل ناوچە جیاوازەگان بتۆیەنن لەسەر بنەما ئەقەلییەگان ڕێک بکەفن. دیاریکردن هێڵە سۆرەگان، شێواز نوێنەرایەتی، سیستم بڕیاردراین و چۆنیەتیی گەڕانەوە ئڕا دەنگ خەڵک بایەس پێش سات قەیران ڕۆن بودەو، نە دۆیای ئەوە.

١٤- ماف دیاریکردنی چارەنوس: لە ماف نێودەوڵەتییەو ئڕا بژاردە سیاسییەگان

ماف دیاریکردن چارەنوس یەکێگ لە بنەما ناسرایەگان ماف نێودەوڵەتییە. ماددەی ١ جارنامەی نەتەوە یەکگردیەگان جەخت لەسەر «یەکسانیی مافەگان و ماف دیاریکردن چارەنوس نەتەوەگان» کەیدن. مادەی هاوبەش ١ پەیماننامەی ناودەوڵەتیی مافە مەدەنی و سیاسییەگان و پەیماننامەی مافە ئابووری، کوومەڵایەتی و فەرهەنگییەگانیش جەخت کەیدن ک گشت نەتەوەگان ماف دیاریکردن چارەنوس خوەیان دێرن و تۆیەنن دووخ سیاسیی خوەیان ئازادانە دیاری بکەن و گەشەپێداین ئابووری، کوومەڵایەتی و فەرهەنگیی خوەیان پەیگیری بکەن.

لە ماف ناودەوڵەتی لە بەین دیاریکردن چارەنوس ناوخوەیی - جوور بەشداریی سیاسیی کارگەر، خوەیوەڕێوەبەری، ناناوەندی یان ڕێکخستن فێدراڵ - و دیاریکردن چارەنوس دەرەکی ک کریەید بوودە سەروەخوەیی، جیاوازی دێرید. مەرجەگان هاتنەدیی دووەمیان باوەت باس یاسایی و سیاسیی وەربڵاوترە. کومیتەی ماف مروف نەتەوە یەکگردییەگان، ماف دیاریکردن چارەنوس وە مافێگ بنەڕەتی زانیدن.بەڵام ئەی بنەما بایەس لە پاڵ یاساگان تر ماف ناودەوڵەتی شیکاری ئڕای بکریەید.

ئەسڵ قسەی ئی وتارە ئەوەسە ک بانان پەیوەندیی کوردستان و ئێران نەبایەس تەنیا لەلایان ناوەندەو دیاری بکریەید. هەر چارەسەرێگ بایدە دی بایەس بەردەوام بوود لەسەر ڕەزامەندیی سیاسیی نەتەوەی کورد، زەمانەتکردن ماف تاکەکەسی و کوومەڵایەتییەگان، سازوکار دموکراتیک و ڕێگری لە سەپاندن ئێرادەی چەکدارانە لە هەر لایگەو .

١٥- ئێران لە ئاستانەی گوزار؟ لە بەین قەیران ڕاستەقینە و پیشبینیی سیاسی

ئێران لە یەکێگ لە قەیراناویترین سەردەمەگان هاوچەرخ خوەیە. شەڕ، فشار ئابووری، گەمارۆو و تەهریمەگان، داوەزین توانای هەناردەکردن نەفت، ناڕەزایەتییە کوومەڵایەتییەگان و شکاف لە پێکهاتەی دەسەڵات، پرسیار لەسەر بەردەوامیی ڕژێمی ئیسلامیی کردیەسە باوەت دەسوەجی. ڕاپورتەگان ڕۆیتێرز لە کووتایی ئاپ ٢٠٢٦ باس لە بەردەوامیی فشار ئابووری و جەنگ و لە هەمان حاڵ پاراستن بەشێگ گرنگ لە توانای کونترۆڵ حوکوومەت کەن.

وەی هووکارە، ئی وتارە ڕۆخیان ڕژیم ئیسلامی تا ڕادەییگ دیاریکریای وە «ڕاسییگ زانستی» زانید. کریەید سیستمە توتالیتارەگان لە دوخێگ ک لە دەیشتەو لاواز دیارن، ئڕا ماوەیەگ درێژ بەردەوام بوون؛ هەر ئەوجورە کریەید قەیرانە کەڵەکەبۆیەگان لە ساتێگ بوونە دەسپێچگ گوزار و ئنقلابیگ خیرا. ئەوەی ئڕا کوردستان گرنگترە، پێشبینیکردن ڕووژ ڕووخیان نییە؛ ئامادەبینە ئڕا ئەو ساتە ک یاسا سیاسییەگان وڵات گوورپەن.

ئەزموون ١٣٥٧ هوشداریگ مێژووییە. بەشداری لە ڕووخیان سیستمێگ وەتەنیایی زامن ئەوە نییەکەید ک نەزم دۆاتر داواکارییەگان کورد باریدە دی. ئەگە هێزە کوردییەگان دۆیای دەسوەپێکردن گوزار تازە دەس بکەنە بڕیاردراین لەسەر داوای ئەقەلی، ئەکسەری، نوێنەرایەتی و هێڵە سۆرەگان خوەیان، بەشێگ گەورە لە دەرفەتەگان لەدەس چوودن. ئڕا ئیەسە بەرنامەڕێژیی سیاسی بایەس پێش قەیران کووتایی بڕەسیدە ئەنجام .

ئەنجامگیری: کێشەگە تەنیا گوورپن حوکوومەت لە تهڕان نییە

مێژوو سەدەی وەرین نیشان دەیدن ک کێشەی کورد لە ئێران وە گوورپن ناو ڕژێمەگان لەناو نەچیە. دەوڵەت قاجار شوون خوەی دا وە پەهلەوی؛ پاشایەتی لە ١٣٥٧ ڕووخیا و ڕژیم ئیسلامی دەسەڵات گردە دەس. ئایدیۆلوژیا، زوان ڕەوایەتی و پێکهاتەی یاسایی گوورپا، بەڵام چڕپۆنەوەی دەسەڵات لە ناوەند و گومان بەرامبەر وە ڕێکخستن سیاسیی سەروەخوەی کوردەگان بەردەوام بی.

پەهلەوی و ڕژیم ئیسلامی نەبایەس وە یە شێوە سەیر بکریەن؛ بەڵام نەبایەس یەکێگیان ئڕا ئیدانەکردن ئەو تر پاکژ بکریەید. سەرکوتکردن کوردەگان لە سەردەم پەهلەوی بەشێگ لە پڕۆژەی چڕکردن دەوڵەت بی و ڕژیم ئیسلامیش هەر ئەو کێشەی وە توژاڵ ئایینی، ئەمنی و دادوەریی تازەوە بەردەوام کرد. بەراورد زانستییانەی ئە دو سەردەمە بایەس فرەڕەهەند بوود و نە تەنیا ئاماری.

بەڵگەنامەگان بریتانیا و ڕووسیەیش وێنەییگ سادە لە مێژوو وە دەسەو نیەن. بریتانیا لە باشوور و ڕووژاوا وەگەرد خان و والییە خوەجێییەگان ڕێککەفتن کردیاد، ڕووسیە لە باکوور کاریگەریی سەربازی و سیاسی وەربڵاوی داشت، بەڵام ڕێبەرەیل کورد خوەیان یاریزان سیاسی بین و لە بەین ئەی دەسەڵاتەیلە مانوڕ دیان. ڕاپورت ١٩١٨ سەوارەت وە گفتوگو سەرووکەگان موکریان دەربارەی کوردستانێگ سەروەخوەی لەژێر پاراستن بریتانیا نیشان دەید ک هۆر سیاسیی کوردی نیەتۆیەنید ئڕا بەرهەم دەسەڵاتێگ دەرەکی کەم بکریەید. لەولایشەو، ئەزموون والیی و خانەگان باشوور ڕووژهەڵات نیشان دەیدن ک نەریت و ڕەسم دانووستانن و پاراستن دەسەڵات خوەجێیی لە ناو پێکهاتەی ئێران ڕەگ مێژوویی داشتیە.

کوومەڵگەی ئمڕوو کوردستان وەگەرد کوومەڵگەی ١٩١٨، ١٩٤٦ یان ١٣٥٧هەتاوی جیاوازیی دێرید. ڕاگەیاندن، کوومەڵگەی مەدەنی، ژنان و نەوەی گەنج ڕۆڵ فرەتر وە دەس هاوردنە. بزووتنەوەی ژینا سنووەگان دەربڕین گشتیی ناسنامە هەڵوەگەردانن و لە بەشێگ لە کرماشان، ئیلام و ناوچەی لەک و لوڕەگان مەیل ئڕا پێناسەکردن ناسنامەی کوردی ئاشکارتر بیە. ئەی ڕەوتە نە یەیدەسە و نە وەپێچەوانەس، بەڵام لە ڕووی سیاسییەو نیەتۆیەنید پشتگووش بخریەید.

لە دووخێگ لێوا، پرسیار بانان نەبایەس تەنیا ئەوە بوود ک «دەوڵەت ئێران ئامادەس چ مافێگ بیەدە کوردەگان؟» پرسیارە بنەڕەتییەگە ئەوەسە ک «خەڵک کوردستان چ جوورە پەیوەندییگ وەگەرد دەوڵەت بانان ئێران توان؟» جیاوازیی ئەی دو پرسیارە، جیاوازیی بەین بەخشین ماف لە سەرەو و جێوەجێکردن ماف لە خوارەوەس.

فیدرالیزم، خوەیوەڕێوەبەری، ئوتۆنومی یان سەروەخوەیی وەڵام جیاوازن ئڕا ئەی پرسیارە و هیچکامیان نیەتۆیەنید بێ پێوانەی ئرادەی خەڵک، دەرئەنجامە یاساییەگان و مەرجە ناوچەییەگان جوور ئەنجام بڕاوە لە پێشەو ئێئلام بکریەید. بەڵام بنەمایێگ تۆیەنید لە پێش گشت ئی بژاردەیلە دیاری بکریەید: نەزم بانان بایەس ماف خەڵک ئڕا بەشداریی ڕاستەقینە لە دیاریکردن دووخ سیاسی، ئابووری و فەرهەنگیی خوەیان وە فەرمی بناسێد.

ئەگە کوومەڵگەی کوردی بتۆیەنید وە پاراستن جوراوجوریی ناوخوەیی خوەی، جیاوازیی ئایینی و ناوچەیی نەکەیدە ئامراز سڕینەوە و لابردن یەکتر؛ ئەگە حزبەگان بڕەسنە مکانیزمیگ ساختارمەند ئڕا بڕیار هاوبەش؛ ئەگە کوومەڵگەی مەدەنی و نەوەی جوان لە نوێنەرایەتیکردن بانان دەنگ ڕاسەقینەیان بوود و ئەگە داواکارییە ئەقەلی و لان کەمییەگان و ئەکسەری و لان فرەییەگان پێش سات گوزار ڕۆن بوون، پێگەی کوردستان لە نەزم بانان وەگەرد ڕابردوو جیاواز بوودن.

نەتەوەیلیگ کە پێش سات گووڕانکاری نیەزانن چە توان، وە شێوەییگ ئاسایی دۆیای گووڕانکاری ناچار بوون لەسەر ئەوەی ئەوان تر ک ئڕایان دیاری کردنە دانووستان بکەن. کێشەی سەرەکی ئڕا کوردستان ئەوەسە ک ئەی جارە، پێش گووڕانکاری، سەوارەت وە داوای خوەی وە زوان ڕۆن و وە ساختاریگ دموکراتیک بڕیار بیەید.

***

ZAGROS

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
.www.kurdch.tv
Yahsat 1A @ 52.5° East Frequency: 12149
polarization: Vertical -27500 FEc : 3/4

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO: 12 26 November 2026

«پەیامێ ژینگە پارێزی لە ناو شێعر و گۆرانیەیلێ کوردی »

سەردار زەنگنە

کورد وە مدووی زێدێ کۆمسانیان لە زاگرۆس ، شێعر و گۆرانیەیلیانیش جامەک و ئاوێنەی پەیوەندیی بتەوێ ئەوان لە گەرد سرۆشت و دار و کانی و کەڵ و مەلەوەرو پەلەوەرە و گۆرانیەیلێ فرەنگ دێرن کە ڕەنگدانەوەو نیشانەی ژینگە پارێزی و نازاری ژینگەس.

وەتایبەت دار بەلۆ کە نیشانەێ سەرسەوزی و هناسەێ ژیان و خێرو برەکەتێ زاگرۆسە، لای خەڵکانێ زاگرۆسی قورب و قەدر خاسێگ دێرێ و لەێ ساڵەیلێ دوماخرە دۆنیمن وەداخەو وەختێگ ئەنقەس یا نەزانستە ئاگرکەفێدە ناو دارستانەیلێ زاگرۆس لەێ قرچیان و سزیانە هاوار لە دەم هونەرمەندەیل کوردو لورو لەک هەڵسێد و هانایێ مەیەتدایێ لەنۆ چۆزە کردنێ دارسانەیل کەن لە گەلە مەیەت ئەڕا کوورەو کردنێ ئاگرو چقانێ دار بەلۆ .

هونەرمەند «حوسێن سەفامەنش» لە گۆرانی / داخێ دار/ وە زاراوەی کوردی کرماشانی(کوردی خوارین) کە شێعرەگەێ هن مامۆستا«ڕەزا مەوزوونی»یە وەدەنگ حەزین و شیوەی شینێگ ئەڕا سزیان داربەڕۆەیلێ زاگرۆس ئیجوور خوەنێد:

ئێ بەوڕێ سیەێ پەخشان لە کۆە
یە زڵفێ سزیاێ داڕێ بەڕۆە
یە بەڕۆ نییە یە لەیلێ منە
یە گیسێ سزیاێ خوەیشکەیلێ منە ...

ژیان لە ناو کۆەیلێ سەربەرز وقایم وتون وتێژ تەنانەت لە بان ڕێتمێ مووسیقی کوردی ولوڕی ولەکیش کاریگەری و باندۆرێ خوەێ ناگەس و ڕێتمەیلێ کرژێ باب هەڵپەڕگە لەێ سرۆشتە سەرچەمە گرتگە.

کۆە لایێ خەڵکانێ زاگرۆسی نماد و هێمای بەرخۆدان و پاوەگەزدان و پشت وپەناس و لە مووسیقی وگۆرانی و ئەدەبیاتیش یە وە ڕۆشنی دیارە.

«گەڕین»و «بێستۆن» و «زەرد کۆ»و «کەوەرکوێ» و « مانشت» و «قەڵاقیڕان» و... فرەجارلە شێعر وگۆرانیەیلێ لوڕی و لەکی و کوردی وە نازاری و حورمەتێ خاسێگ ناوێان هاتێە کە لێرە مەجاڵ وەدەرفەت باس و شیەو کردنێ نییە.

ڕاو نەکردنێ کەڵ و بز و کەو و باقی مەلەیل کە وە نۆر و دڵخوەشی کۆەسان زانیمێان لە دەیان گۆرانی کوردی و لوڕی و لەکی باس کرياس و پەیامێ ژینگە پارێزی دریاس کە لێرە وە بڕێگیان ئاماژە کەم:

هونەرمەندێ زنە یاد ئوستاد «ڕەزا سەقایی» لە گۆرانی لوڕی «تفەنگ» ئیجوور نۆشێ:

تفەنگ! حەێفە کە ئاهۆ بەکوشی ئاهۆ قەشەنگە
تفەنگ تۆ نەکوش کەوکێ کۆ ئێ ڕەنگ وا ڕەنگە ...

نەمر مامۆستا«سەباح هەورامی»لە گۆرانی ,, کەشەوان,, لە دەنگە پرسۆز وسێحراویەگەی کە چمان شاقەشاق دڵڕفێن و دڵنشینێ کەوکەیلێ کۆەیلێ زاگرۆسە، ژەنۆ بووەد هاوارێ ژینگە پارێزانێ نیشتمان و توانێ دی شکاروانەیل ئەڕاخوەشی چەن ساتێگ دەس هەڵگرن لە شکارو ڕاو کردنێ کەڵ ومەڵێ کۆ و سرۆشت تا سالەیلێ فرەێگ بێدەنگ و ئازیەتیار و بێ خۆشی نەکەن و نۆشێ:

کەشەوان گیان کەشەوان! وەس گێڵە سەر کێوان
نەچیر نەما بەو شاخە وەس کۆژە بێ زووان ...

لێرە حەوجە زانم کۆڵە باسێگیش لە سەر شاعێرێ شێعرێ,,کەشەوان,, بکەم و بەشێگ لە شێعرە ئەرزشداروژینگە پارێزیەگەی بخەمە وەرچەو خوێنەرەیل.

نەمر کاک «باقی شەفێعی» شاعیر، هونەرمەند و کەسایەتیی ناسریای پاوە و هەورامان دانەرو شاعێرێ شێعرێ کەشەوانە کە ساڵ ۲۰۲۰ میلادی لە دنیا کۆچێ ئاخر کردو چێە ڕەحمەتێ خودا.

"کەشەوان گیان کەشەوان گیان وەس گێڵە سەرکەشان
نەچیر نەمەنەن پەی نام و نیشان"
سەیاد گیان وەسێن سا با وسێ بۆ
دەنگی ژەرەژان نمەیۆ جە کۆ
کۆیسانم بێ ناز ڕێزا پەرەی گوڵ
مات و بێدەنگەن ئاهەنگی بۆڵبوڵ
هۆرگیرە قەڵەم لاوەرە ماردەم
ئەر وەسێشەن کافییەن ستەم
جە کەڵەلان پەپوو مۆوانۆ
پەی پەی موانۆ چۆڵی مەنمانۆ
"سەیاد گیان کەڵڕەم فەڕی کۆیسانتەن
ڕەحم کەر دەخیل مەردەی جە راتەن"
دووکەڵی تفەنگ زەردان کەردەن ڕەش
کەڵان زامدارەن هوونین کەردەن کەش
سەیادی ئازیز سەرکەشان وەشەن
بۆی عەتری گۆڵان ئازادی پێشەن
لاوەرە تفەنگ مەکەر وەشانە
سەرکەشان وەشەن سیاچەمانە
گۆش وەکرچەی ڕێز هاڕەی پای نەچیر
تا خەم و خەیاڵ نەمانۆت جە وێر
دەربەند دەربەندی قەقبۆی ژەرەژان
سدای ئاهەنگش وەشەن جە ڕژان
یاخوا کەشەوان بەختت نەوۆ ڕەش
وەسێن بەزەییت با بەیۆ وە کەش
سەیاد گیان زاڵم دایم کۆتا ڕان
ئاخرش هیچەن قۆڵ و باڵ پڕان
دیدەکەم دیدەت بدیو کەڵەلان
بییەن جای مەگەس کەلاوەی وێران
تا کەی سەیادیت کەردەن وە پیشە
ئەر کافیشەن بەرئامان ڕیشە
جەفا و جۆر وەسێن دەخیلەن ئامان
سەیاد گیان تا کەی نمەوی پەشیمان ...

شێعری «خاسە کەو» یەکێگ لە شێعرەیل بەرز و شاکارەیلێ نەمر مامۆستا سەید«کامیل ئیمامی»یە کە وە زاراوەی کوردی سۆرانی یەو فرەێگ لە هونەرمەندەیلێ کورد چۆ زنە یادەیل «عەلی سوارە» و«ئسمایل ئاغا » و«تاهیر خەلیلی» وکاک«ڕێبوار حەسەنی» و... لە گۆرانیەو خوەنینەسێ.

خاسەکەوێ لەو کەژە هەڵنیشتووە
خاڵی ڕەش و سووری بە جووت ڕشتووە
ڕاوچی هەموو لەو کەوە دەرکەوتووە
بۆچی دزە؟ جەردەیە کێی کوشتووە؟
کێهە کەسی ئەو لە ژیان خستووە؟
ماڵ و مەڕ و زێوەری کێی بردووە؟
باعیسی قەتڵی چیە؟ بیستوویەتی
ژینی بە سەربەستیە ویستوویەتی
پاکی گوناهی کەوی خۆش خەت و خاڵ
ژینی بە سەربەستە لە نێو درک و داڵ
داوی چەقاند تاوەکوو ئەو پێوەێ
چاڵکەنە خۆی پێوە دەێ جێ بە جێ
چاکە کە داو دۆزە شوکور خاسە کەو
دیویە وریایە بە ڕۆژ و بە شەو
بۆچی کەویش مافی ژیانی نیە؟
حەققی کەژ و کێوی جوانی نیە؟
بۆچی ئەویش بۆتە برا کوردەکان
نابێ هەڵێێ نەفەسێکی ژیان؟
بێتەوە بەردەستوو بەبێ باڵ و پەڕ
پێبکەنێ بیبەنە قەسری قەجەر؟
دەک نەفەسوو بگرێ ئەجەل جێ بەجێ
واکە نەتانێ قەوەتی دەست و پێ
خاوەنی ئەو کێو و کەژە هەر کەوە
نەزم و نیزامی کەژ و کێو هەر بەوە
لێی گەڕێ با باڵ و پەڕی جوان بکا
لەو کەڵە با بانگی ڕەفیقان بکا...

نموونەیلێ شێعرو گۆرانی کوردی کە باسێ ژینگە پارێزی و نیشتماندۆسی کەن فرەن و لە چەن گلە تەواو نیەون.

کورد تەنانەت لە سروودیش وەسف ڕەنگینی سرۆشت کوردستان وژینگەی نیشتمانەگەی لە هۆرەو نەوردێە .

سروودێ /خوایە وەتەن ئاوا کەی/یەکێگ لە ناسرباترین سروودەیلێ کوردیە کە نیشاندەرێ قورب گرتن و قەدرو نازاری ژینگە و سرۆشت لە هۆر و باوەڕێ کوردەیلە.

شێعرو گورانیەیلێ فرەێگ لە ناو قەوم لوڕیش هەن کە هەڵگرێ پەیامێ ژینگە پارێزی و دۆری لە ڕاوچیەری و پاراستنێ دارسانەیلە.

لێرە تەنیا چەند نموونە تیەرم:

گۆرانی/بلوط برشتە/ وە هەر دوو زاراوەێ لەکی و لوڕی کە لە لایەن هونەرمەند«مێهران غەزنفەڕی»خوەنریایە.

«موزەفەر قەیتاسی» یەکێگ لە شاعرەیلێ جوانێ لەک «بێژنەوەن» لە ناوچەی «چەردارِ »سەروەپارێزگای ئیلام شێعرێگ دێرێ وەناو«شاخێ کەڵ پیر»کە هنارەسی ئەڕا پاراستنێ گیانێ کەڵەیل کۆەس و دەس هەڵگرتن لە ڕاو وشکارێ بێ ڕەویەێگ کە ژینگەی زاگرۆس وەرەو وێرانی بەیدو دەیان شاعروگۆرانیچڕێ تەرەگ لەک کە لە بەرهەم وکارەیلێ ئەدەبی وهو نەری خوەێان پەیام و هانا و بانگەوازێ پاراستنێ ژینگەی نیمەگیانێ زاگرۆس دێرن.

نۆسینەگەم وە باسێ بەشێگ لە گۆرانی / بەلیت یعنی بەلۆ و بەڕۆ/وە زاراوەی لوڕی بەختیاری وە دوما ڕەسنم کە لە شێعرەیلێ خانم«فەریدە چراغی» یە و «بەهمەن حوسێنی» پێشکەشێ کردێە.

مو داڕێ بەلیتوم کە بێ دونگ ئەسۆسوم
مو ئەز تەشێ بڕەق هەی بە تەش ئەیگرۆسوم
مو باڵندەی باغوم کە بێ لێز و لوونە
کە دارس بوڕینە وە دوندااڵ ئە خوونە
نە بونگێ خرۆس ، نە تیغشێ ئەفتاو
نە داڕێ بەلیتی، نە مێن چشمەها ئاو ...